

Lèfkios Zafirìu
POESIE SCELTE

a cura di
Fabrizio Frigerio

alla chiara fonte

ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Μη μου ζητάτε εξηγήσεις
για πράγματα που δεν φταίω
και για λόγια που δεν ειπώθηκαν
απο μένα ποτέ.
Εγώ μιλώ με λέξεις γυμνές
για πράγματα καθόλου φανταστικά
και τόσο ανθρώπινα :
το ψωμί, τον εργάτη
και τη σακατεμένη μας λεφτεριά.

SCUSE

Non mi domandate spiegazioni
per cose di cui non ho colpa
e per delle parole che da me
non sono mai state pronunciate.
Io parlo con parole nude
di cose nient'affatto immaginarie
e così umane :
il pane, il lavoratore
e la nostra libertà spezzata.

ΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

Οι ποιητές δε μιλούν
με λόγια χεσμένα
ανοίγουν το στόμα τους
και βγαίνουν λέξεις μαχαιριές.
Οι ποιητές πορεύονται με το λαό
κι όχι με τη δική τους μοναξιά·
ξεδιπλώνουν τους στίχους τους
σημαίες στο μέλλον
και στέκονται άγρυπνοι
με χιλιάδες τραγούδια στα χείλη
στο Ταλ Ελ Ζαάταρ και στον Πενταδάχτυλο.

I POETI

I poeti non parlano
con parole ammosciate
aprono la loro bocca
e ne escono parole affilate.
I poeti marciano con il popolo
e non con la loro solitudine ;
spiegano i loro versi
bandiere all'avvenire
e stanno ritti vegliando
con migliaia di canti sulle labbra
a Tal El Zaatar e sul Pentadattilo.¹

¹ Riferimento al massacro di migliaia di Palestinesi del campo di rifugiati di Tal El Zaatar ad opera della milizia cristiana del generale libanese alleato d'Israele Michel Aoun durante la guerra civile libanese il dodici Agosto 1976 e alla montagna del Pentadattilo, nella parte di Cipro occupata dall'esercito turco con l'invasione dell'isola nel Luglio del 1974.

Ο ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΣ

Παραφυλάεις στο πρώτο καντούνι
και βγαίνεις μαζί μας τις νύχτες
με μια γόπα στα χείλη.
Στριμώχνεσαι σ' ένα τραπεζάκι
οι άλλοι μιλούν
δεν έχει σημασία
που δεν σε προσέχουν.
'Υστερα σηκώνεσαι και φεύγεις
αφήνεις επίτηδες τη γόπα
στο τραπεζάκι, στα χείλη σου
μπερδεύεται κάτι.
Εσύ δε χαμογελάς·
προσπαθείς να αρθρώσεις
μια λέξη
που να μη συνθλίβεται
από οδοστρωτήρες κι ερπύστριες.

L'IGNORATO

Sei in agguato al primo cantone
ed esci con noi le notti
con un mozzicone tra le labbra.
Ti stringi ad un tavolino
gli altri parlano
non ha importanza
che non facciano attenzione a te.
Più tardi ti alzi e te ne vai
lasci apposta il mozzicone
sul tavolino, sulle tue labbra
qualcosa è aggrovigliato.
Tu non sorridi ;
cerchi di articolare
una parola
che non sia compressa
da rulli e cingoli.

ΕΞΑΣΤΙΧΟ

Η μάνα μου πήρε
μια όψη δική της
κι αποτραβήχτηκε –
σχεδόν χάθηκε πίσω
από μια τεράστια διαφήμιση
ανταλλακτικών.

SESTINA

Mia madre prese
un'aria del tutto personale
e si ritirò –
quasi sparì dietro
un'enorme pubblicità
di scambi.

ΑΘΑΝΑΣΙΑ

Ο ποιητής Διονύσιος Σολωμός
με το μαύρο παλτό του
κοιτάζει με λυπημένο πρόσωπο
το φεγγαρόφωτο της αθανασίας.

IMMORTALITA

Il poeta Dionisio Solomòs
col suo nero paltò
guarda con viso triste
la luce lunare dell'immortalità.

ΑΠΟ ΤΗ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ΣΤΗ ΓΕΝΕΥΗ

Στον Νάσο Βαγενά

Ο ποιητής δεν μιλούσε,
κάπνιζε πολύ.

Να νομίζεις ότι γκρεμίζεται
με έναν πυροβολισμό ολόκληρο
πανδοχείο ή στις μέρες μας ουρανοξύστης
από πτήση αεροπλάνου.

Το πτώμα στον νεκροθάλαμο
ανήκει στον Francesco Benedetti·
ύστερα από την αυτοκτονία του
η μεγάλη πληγή στον κρόταφο
η μυρωδιά από μπαρούτι
η τσάντα με το δεύτερο πιστόλι

και τα χειρόγραφα του Ανδρέα Κάλβου.

DA FIRENZE A GINEVRA

A Nàssos Vaghenàs

Il poeta non parlava,
fumava molto.

E dire che si può far crollare
con una fucilata un albergo
intero o ai nostri giorni un grattacielo
con un aereo in volo. ²

Il cadavere all'obitorio
é quello di Francesco Benedetti ;
dopo il suo suicidio
la grande ferita alla tempia
l'odore della polvere
la borsa con la seconda pistola

e i manoscritti di Andrèas Kàlvos.

Αυτό το φέγγος της σελήνης
πάνω από τη Φλωρεντία,
το σπίτι στη Via della Scala,
ο άφευκτος θάνατος
κι η ταχυδρομική άμαξα που διασχίζει
με τριγμούς το τοπίο ακαταπαύστως.

Ο ποιητής ήδη στη Γενεύη
– καθηγητής γλωσσών –
μελετάει στη Δημοτική Βιβλιοθήκη
ένα χειρόγραφο της Ιλιάδας·
στον δρόμο Έλληνες πρόσφυγες
διακόπτουν τη σιωπή του.

Questa luce della luna
sopra Firenze
la casa di Via della Scala
la morte inevitabile
e la vettura postale che fende
il paesaggio con uno stridio senza sosta.

Il poeta già a Ginevra
– professore di lingue –
studia alla Biblioteca Pubblica
un manoscritto dell’Iliade;
sulla strada Greci profughi
interrompono il suo silenzio.

²Riferimento all’attentato contro i grattacieli del World Trade Center di Nuova York l’undici Settembre 2001.

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ
ΛΑΟΥΘ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑΣ 19. 10. 1988

Ο ντετέκτιβ Bullock

– εν αγνοία του –

προσπαθεί να φτιάξει στην αναφορά του
ένα πορτρέτο του ποιητή Ανδρέα Κάλβου
με αφορμή τα τελευταία γεγονότα
στο κοιμητήριο της Αγίας Μαργαρίτας
του Κέντινγκτον.

ο καθηγητής Silvio της Οξφόρδης
με επιστολή του ζητάει πληροφορίες
από τη Δημοτική Βιβλιοθήκη του Λάουθ
για τη συμμετοχή του
στο Κίνημα των Καρμπονάρων.

POSCRITTO AL RAPPORTO DI POLIZIA DI LOUTH
IN DATA 19. 10. 1988

L'agente investigatore Bullock
– senza saperlo –
cerca di costruire nel suo rapporto
un ritratto del poeta Andrèas Kàlvos
prendendo a pretesto gli ultimi eventi
al cimitero di Santa Margherita
di Keddington;
il professor Silvio di Oxford
con la sua lettera domanda informazioni
alla Biblioteca Pubblica di Louth
sulla di lui partecipazione
al movimento dei Carbonari.

Ο ποιητής όμως αποχαιρετήσας προ πολλού τας Μούσας
επιμένει να φοράει το μαύρο παλτό του
και να επιβιβάζεται στο τρένο –
η ανάληψη της μορφής του
μέσα σε σύννεφα
και η αγγελία για το θάνατό του
πλάι στην άλλη αγγελία θανάτου
ενός δεκαεξάχρονου αγοριού
3 Νοεμβρίου 1869
στο Λάουθ

μακριά από το
ιώνιον κύμα.

Il poeta però, avendo già da molto tempo preso congedo dalle Muse,
si ostina a indossare il suo nero paltò
e a salire sul treno –
l'ascensione della sua sembianza
tra le nuvole
e l'annuncio della sua morte
accanto all'altro annuncio della morte
di un fanciullo sedicenne
il 3 Novembre 1869
a Louth

lontano dall'
onda ionia.

ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΛΒΟΥ

Τα χαρακτηριστικά του :
μέτριο ανάστημα
τα καστανά μάτια (χωρίς γυαλιά)
το οβάλ πρόσωπο
μαύρα μαλλιά
μαύρα γένια (φαβορίτες ;)
το αναφάλαντο μέτωπο.

Και το τελευταίο ταξίδι του
τον Οκτώβριο του 1836
με το ατμόπλοιο *Επτάνησος*
(για πρώτη φορά στη Ζάκυνθο
με τον Διονύσιο Σολωμό)

το ανέκφραστο
μυστήριο του θανάτου
και το πνεύμα των ανέμων στο κεφάλι
καθώς γέρνει δεξιά μέσα στο φέρετρο

PROGETTO PER UN RITRATTO DI ANDREAS KALVOS

Le sue caratteristiche :
statura media
occhi castani (senza occhiali)
viso ovale
capelli neri
barba nera (favoriti ?)
l'alta fronte.

E il suo ultimo viaggio
nell'Ottobre del 1836
col piroscampo *Eptaneso*
(per la prima volta a Zante
con Dionisio Solomòs)

l'inespresso
mistero della morte
e l'alito dei venti sulla testa
così come pencola a destra nella bara

ΜΕ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΤΟΥ Γ. Σ.
ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΚΥΠΡΟΥ
(19. 11. 1988)

Λεωφόρος Μακαρίου, Πλατεία Ελευθερίας,
Μακρύδρομος – συνεχώς επιστρέφουμε σε τεράστια κενά.
Ρεστοράν σουβενίρ from Cyprus
και πολλά χρήματα.

Μεσάνυχτα· φωτοβολίδες πάνω από την Πράσινη
Γραμμή, ερπυστριοφόρα των Ηνωμένων Εθνών
και ασκήσεις τουρκικών στρατευμάτων,
πολυβολισμοί κι ομοβροντίες.

This is the place, gentlemen !
του μαρτυρικού κυπριακού λαού.

ALLA MANIERA DI G. S.
BOLLETTINO D'INFORMAZIONE DELL'ENTE RADIOFONICO
DI CIPRO (19. 11.1988)

Corso Makàrios, Piazza della Libertà,
Strada lunga – sempre ritorniamo a dei grandi vuoti.
Restaurants souvenirs from Cyprus
e molti soldi.

Mezzanotte; razzi sopra la Linea
Verde, ³ cingolati delle Nazioni Unite
e esercitazioni di truppe turche,
colpi di mitraglia e salve di fucileria.

This is the place, gentlemen!
del popolo martire cipriota. ⁴

³La linea di demarcazione sotto controllo delle truppe delle Nazioni Unite che divide in due Nicosia e tutta l'isola in seguito all'invasione e all'occupazione armata di Cipro da parte della Turchia nel 1974.

⁴G. S. è il poeta greco Giorgio Sefèris (* 1900 - † 1972). La poesia fa riferimento ad una poesia di Sefèris dal titolo *Alla maniera di G. S.*, ed il penultimo verso è tratto da un'altra poesia di Sefèris : *Stràtis Thalassinòs al Mar Morto*, cf. George Seferis, *Collected Poems 1924-1955*, a cura di Edmund Keeley e Philip Sherrard, Londra, 1973, p. 106 e p. 292.

ΠΕΡΙ ΚΥΠΡΟΥ

Αυτά έγγραφε ο Κ. Π. Καβάφης
εδώ κι έναν αιώνα :
“Οι πόθοι των Κυπρίων
περί ενώσεως της νήσου
μετά του Ελληνικού Βασιλείου”,
κάτι για την πανίσχυρη κοινή γνώμη
εν τη Μεγάλη Βρετανία,
για την κυπροσυλλαβική γραφή
και την αμοιβή που η πόλη
του Ιδαλίου
έδωσε στον γιατρό Ονάσιλο.⁵

Αυτά και άλλα πολλά
έγραφε Απρίλιο μήνα του 1893
στην εφημερίδα της Αλεξάνδρειας
Τηλέγραφος στο άρθρο του
“Το Κυπριακόν Ζήτημα”.

SU CIPRO

Questo scriveva C. P. Kavàfis
ormai un secolo fa :
“Le aspirazioni dei Ciprioti
all’unione dell’isola
col Regno di Grecia”,
qualcosa sulla fortissima opinione pubblica
in Gran Bretagna,
sulla scrittura ciprosillabica
e sulla ricompensa che la città
d’Idàlion
diede al medico Onàsilo.⁶

Queste cose e molte altre
scriveva nel mese di Aprile del 1893
sul giornale di Alessandria
Telegrafo nel suo articolo
“La Questione Cipriota”.

Νερά της Κύπρου
του μεγάλου αλεξανδρινού ποιητή
κυρίου Καβάφη·

κανείς δεν ξέρει πια στις μέρες μας
αυτή την άγονη γραμμή της Μεσογείου.

9.9.2005

⁵ Σύμφωνα με την πινακίδα του Ιδαίου, όταν οι Πέρσες και οι Φοίνικες κάτοικοι του Κιτίου είχαν πολιορκήσει την πόλη του Ιδαίου, ο βασιλιάς της Στασίκυπρος και η πόλη κάλεσαν τον γιατρό Ονάσιλο και τα αδέρφια του να περιθάψουν τους τραυματίες.

Acque di Cipro
del grande poeta alessandrino
signor Kavàfis ;

nessuno conosce più ai giorni nostri
questa sterile linea del Mediterraneo.

9.9.2005

⁶Secondo la tavoletta di Idàlion, quando i Persiani ed i Fenici abitanti di Kition assediarono la città di Idàlion, la città ed il il suo re, Stasikipros, invitarono il medico Onàsilo ed i suoi fratelli per curare i loro feriti.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΑΚΩΡΥΧΟΥ ΓΟΥΙΛΛΙΑΜ ΜΙΛΛΣ
ΣΤΟΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟ ΣΟΛΩ

Στον Χρήστο Παπουτσάκη

Έρχομαι από το μακρινό χωριό Blackwell
της κομητείας Derbyshire
ένα παιδί από τ'ανθρακωρυχεία
της Αγγλίας.
Η δική σου Κέρκυρα
με τους στρατώνες στο φρούριο
και κυρίως τη θάλασσα
– αυτή τη θάλασσα
με τα νερά γλυκά και χαριτωμένα
σε νύχτα σπαρμένη μάγια –
δεν είναι η δική μου γη κι ακρογιαλιά.

Το αγνοούμενο σώμα μου
μόλις δεκαοκτώ χρονών
ταξιδεύει ακόμη για τα Ιόνια Νησιά
από τον Ιανουάριο του 1847 –
μέλος του Τάγματος Εφεδρείας
του αγγλικού στρατού
ως τη συνάντησή μας
στον Μόλο της Μανδρακίνας

Απομεινάρι θανμαστό ερμιάς και μεγαλείου

8.4.2008

LETTERA DEL MINATORE WILLIAM MILLS A DIONISIO SOLOMOS

A Christos Paputsàkis

Vengo dal lontano villaggio di Blackwell
nella contea del Derbyshire
un fanciullo delle miniere di carbone
dell'Inghilterra.

La tua Corfù
con le caserme al castello
e soprattutto il mare
– quel mare
dalle acque dolci e graziose
in una notte cosparsa di sortilegi –
non è la mia terra ne la mia spiaggia.

Il mio corpo scomparso
di appena diciott'anni
viaggia ancora verso le Isole Ionie
dal Gennaio del 1847 –
membro del Battaglione di Riserva
dell'esercito inglese
fino al nostro incontro
al Molo di Mandrakìna

Avanzo miracoloso di solitudine e di grandezza

8.4.2008

SUSAN FORTUNE RIDOUT

Τα γράμματα της ανεπίδοτα
έρχονται από το κεντρικό Λονδίνο –
χωρίς παραλήπτη
διασχίζουν τη Μεσόγειο
και φτάνουν στο ιόνιο κύμα·
ο ταχυδρομικός διανομέας
σφραγίζει τους φακέλους και σημειώνει :
“Επιστρέφονται, ανύπαρκτη διεύθυνση
άγνωστο πρόσωπο”

Μετακομίζει από το Λονδίνο
στο Brighton
χωρίς να μάθει ποτέ
ότι ο Calbo ονομάζεται πια Kalvo
και στην αιωνιότητα Ανδρέας Κάλβος.

9.11.2008

SUSAN FORTUNE RIDOUT

Le lettere non consegnate
vengono dal centro di Londra –
senza destinatario
attraversano il Mediterraneo
e arrivano all'onda ionia;
il portalettere
stampiglia le buste e annota :
"Ritorno allo speditore, indirizzo inesistente
persona sconosciuta"

Trasloca da Londra
a Brighton
senza mai sapere
che Calbo si chiama ormai Kalvo

e per l'eternità Andrèas Kàlvos.

9.11.2008

Lèfkios Zafirù

POESIE SCELTE

a cura di
Fabrizio Frigerio

è il n. 48 della collana Quadra

gennaio 2011